

5. Ratosnya

*Később is úgy futok, hogy abban
Benne zsibong valami vad
És játékos varázs.
- Ez a gyökér.
Ez a felső folyás.*

Székely János

A Maroshévíz-Déda szoros közepe táján levő állomás 105 km távolságra van a forrástól. A Maros itt hegyi folyó jelleget ölt, gyorsan áramlik a sziklák és nagy kövek alkotta mederben. Ebben a szorosban 40 km befutása alatt 210 métert esik a folyó medre, keskeny szorost vágva a Kelemen és Görgényi havasok közé. Az egymással szemben lévő hegyi patakok beömlésénél kis medencékké tágul ki a szoros, mint pl. a Ratosnya és Jód patakának esetében, a jelen állomás szintjén.

A szorosban dominálnak az andezit kőzetek és a váztaalajok, a klíma hűvös és nyirkos. Megfigyelhető itt az ún. termikus inverzió jelensége, ami maga után vonja a fásszárú növényzet átrendeződését a szoros középső részén. Így a bükkös a hegyoldal tetejére, míg a lucfenyves a völgy alacsonyabb részeire „költözik”. A főbb növényi társulások az égeresek, havasi és alhavasi gyomtársulások, a nedvesség iránt közepes igényeket támaztó gyeppek növényei és a sziklán növő csoportosulások közül kerülnek ki. A 426 azonosított faj közül a legtöbb elviseli az alacsony hőmérsékletet. A ritka fajok közül megemlíjtük a tiszafát (*Taxus baccata*), az erdélyi májvirágot (*Hepatica transsylvanica*), *Iris nyárádyana*-t, sárkánygyökeret (*Calla palustris*), fürtös lizinkát (*Lysimachia thyrsoiflora*) és a gömböskosbort (*Traunsteinera globosa*) stb.

A többi mutatótól eltérően a bakteriológiai paraméterek gyenge minőségű vízre utalnak. Ez a helységek nagy számának tudható be, melyek házsorai a szoros keskenysége miatt közvetlenül a folyó két partja mentén húzódnak. Hiányoznak a zöldostoros moszatok (*Euglenophyta*) és zöldmoszatok (*Chlorophyta*), az algák hátralévő képviselői faj- és számbeli visszaesést mutatnak. Az egysejtű állatoknál mennyiségi növekedés figyelhető meg, a domináns b-mezoszapróbikus formák mellett feltűnnek az oligoszaprób vizekben fejlődő fajok. A szorosban kialakult környezeti feltételek hatására a zooplanktonnak itt a legkisebb a diverzitása (4 faj). Ezek euritóp, a gyors sodráshoz jól alkalmazkodott fajok.

Gornesti

Gernyeszeg

A bentoszlakó szervezetek ellenben itt érik el a Maros teljes hosszára vonatkoztatott legnagyobb diverzitást (59 faj). Kitűnik közülük az ettől a ponttól Marosvécsig elterjedt, kavicsos aljzatot, oxigénben dús vizet kedvelő denevérszárnyú kérész (*Oligoneuriella rhenana*). Ezt a fajt Erdély területéről eddig csak a Sebes-Körösből jelezték. Viszonylag primitív faj, kopolyúinak kis felülete miatt igényli az oxigénnel telített vizet. A Maros kérészfaunájának gazdagságára világítanak rá azok az 1970-1980 közt végzett megfigyelések, mikor meleg nyári napokon hatalmas dunavirág (*Polymita virgo*) rajokat figyelhettünk meg a szoros és Marosvásárhely között. Körülbelül 1985-től hasonló nagy tömegű rajzásokat már nem jeleztek. A kérészeken kívül jelen van ezen a szinten az álkérészek és tegzesek számos igényes faja. Ugyancsak itt jelennek meg első ízben olyan kétszárnyú családok mint a *Ceratopogonidae*, *Psychodidae* és *Ephididae*.

A kagylók a víz gyors sodrása miatt 40 km-es szakaszon hiányoznak. Létezik azonban egy igen erős sapkacsiga (*Ancylus fluviatilis*) populáció, amely a víz jó oxigén ellátottságára utal.

Csak ezen az állomáson találtuk meg az őshonos sebes pisztrángot (*Salmo trutta fario*), a dunai galócát (*Hucho hucho*), a pénzes pért (*Thymallus thymallus*). Marosvásárhelyig megtalálható a ritka és veszélyeztetett nyúldomolykó (*Leuciscus leuciscus*).

Nagy számban tűnnek fel a közeli erdők madarai, de jelen vannak a vízfolyáshoz hű fajok is. A part szikláin és kövein gyakran láthatjuk a barázdabillegetőt (*Motacilla alba*), ritkábban a hegyi billegetőt (*Motacilla cynerea*). A billegető cankó (*Acytis hypoleucos*) párok költési időben egy kb. 2500 méter hosszúságú területet foglalnak el a folyó mentén. A vízirigó (*Cinclus cinclus*) nyáron csak alkalomadtán kerül elő, télen viszont állandóan itt tartózkodik. A folyóig nyúló lucosokban és bükkösökben holló (*Corvus corax*) és szajkó (*Garrulus glandarius*) fészkel. Többször feltűnik a héja (*Accipiter gentilis*), az egerészölyv (*Buteo buteo*), néha a darázsölyv (*Pernis apivorus*), gyakrabban a vörösvércse (*Falco tinnunculus*) és a kabasólyom (*Falco subbuteo*). A szerencsés megfigyelő akár halászsast (*Pandion haliaetus*) is láthat. Az éjszaka leple alatt indulnak meg a rágcsáló populációk nagyságát korlátozó fajok, mint az uráli bagoly (*Strix uralensis*) és macskabagoly (*Srix aluco*).

Az énekes madarak közül gyakran találkozhatunk a fekete rigóval (*Turdus merula*), a barátkaosztáttal (*Sylvia atricapilla*), tavasszal pedig az

erdei pinty (*Fringilla coelebs*) és a kakukk (*Cuculus canorus*) éneke hívja fel figyelmünket.

A téli vendégekkel, mint az északi (*Gavia stellata*) és a sarki búvár (*Gavia arctica*) együtt ezeken a festői tájakon 110 madárfajt azonosítottak.

Szem előtt tartva a szoros csodálatos összképét, a flóra és fauna gazdagságát, valamint a ritka, nagyon ritka és endémikus fajok jelenlétét, a Maros ezen szakasza méltán megérdemelhetné a vegyes rezervátum címet. Itt a szorosban nagy egyedszámú populációja él a világon csak a Marosban található *Sabanejewia aurata radnensis*nek.

A bakteriológiai paraméterek kivételével a víz jó minőségű, a szervezetek társulásai megőrizték természetes állapotukat.

6. Marosvásárhely fölött

*Szorognak bennem törzsek és fajok.
Sokféleség, mely mindig ugyanaz,
Egység, amelynek minden tagja más:
Vagyok a csend, a nyugalom,
De ősz viszály és örök pusztulás.*

Székely János

Ez a mintavételi hely a forrástól 188 km-re, a városi gát fölött található. A gát két ágra osztja a Marost: a tulajdonképpeni mederre és a turbinaárokra. A gát erősen lassítja a vízfolyást, emiatt nagy mennyiségű iszapos üledék rakódik le felette. Ebben a helyenként egy métert meghaladó rétegben jellegzetes pelofil (iszapkedvelő) fauna fejlődik ki.

Régentől az Aranyossal való találkozásig a Maros az Erdélyi Mezőség peremét mossa. Hajdanán ezt a részt erdők borították (elsődleges növényzet), amit a talajmetszetekben fellelhető ősi talajrétegek is bizonyítanak. Idővel azonban a helyi lakosság kivágta ezeket az erdőket, súlyos ökológiai károkat okozva. Az erdei növényzet nyújtotta védő hatás hiányában üledékes, agyagos, helyenként szikes talajok halmozódtak fel.